

BILIS) > puixdòvol, a lleure > a lloure, beure > dial. boure. De fet una evolució fonètica paral·lela podem observar-la amb el nom de riu MALEVÓLUS, que s'aplicà al corrent d'avingudes més perilloses de l'Alt Empordà; d'on amb dissimilació de les L-L *Manóvol, que havent convertit la seva *ó* mallorquina en *ö* va passar després a *ó*: és el riu Manol, al Sud de Figueres.⁵

D'altra banda, crec que VERTIBELLUM es canviaria en *bertvell, el qual donà la forma barfell usual a Torroella de Montgrí. I d'un compromís d'aquesta forma *bertvell amb bertol degué resultar bervòl.⁶ De fet aquesta és una forma ben coneguda en cat., que jo mateix he sentit a Biure (emp.), que Alart va documentar en llistes de 1599 («pescar --- ab canastrells, barbols, filats y altres arreus»), en un doc. rossellonès de 1599 (Alart, *InvLlCat.*, s. v. *canasta*), i és una forma pròpia de Figueres, Cadaqués, Girona, Banyoles, Serrallonga, i després St. Feliu de Guíxols. L'àrea d'aquesta forma s'esten d'una banda fins al francès *verveux*, de l'altra banda fins al bc. labortà *borboil* «cesto de pescadores» (Azkue). Sembla, doncs, que és aquesta l'explicació del català *bertrol* i de les formes occitanes corresponents.⁷

Es pot, finalment, sospitar que en els noms castellans del mateix parany, arag. *voltrino* (a la Puebla de fjar, *BDC* xxiv, 183) i *buitrón* no hi ha més que lleus esmenes fonètiques del nostre mot passant per *bertolino* i per *bertolón* > *boltorón* > *buitrón* (amb influència del mot *buitre*), per més que hagin sofert la influència del català *voltor* i de l'aragonès *buitre*, com si es tractés d'una comparació animal amb un ocell de presa que captura peixos en lloc d'ocells. Semblant a *boltorón* és *botiró*, usat a Olot i Torroella de Montgrí (*AlcM*), per bé que sigui un ormeig de capturar peixos bastant diferent.

¹ En uns versos misògins del Capellà, on el ms. porta erradament *pendre en tals cembeyls*, però la rima exigeix esmenar en *bertols* (o *bertols?*); versos transmesos per Eiximenis en el *Terç del Crestià*, cap. 950ss., vers 25; veg. el meu estudi sobre les prosificacions d'Eiximenis en *EntreDL* I, n. 115. —

² Amb formes alterades *bertrol* a Calaceit i *berdol* a Oliana, *W. u. S.* VIII, 98. — ³ «Non ause pescar --- sino que ou fagués am *bartuel* de gaffonels ou am linha», en una monografia referent a aquest riu que el PSW cita s. v. *gafonel* (vol. iv, 13b). — ⁴ Torla *bertubillo* «hoz fina» i Lanuza de Tena *verduguillo* «hoz de aceró», ja dubto més si vénen de VERTIBELLUM o de *verdugo*. — ⁵ Vegeu nombroses formes antigues com *Manevol*, *Manovol*, *Malivolus* (algunes d'elles en els nomenclàtors d'Alsius i Monsalvatje). — ⁶ «Barbol de vímens o nansa per a pescar: garlito» a Sanelo, E37. — ⁷ Com ja vaig indicar breument en el *DCEC* iv, 715b50ss.

BES, 'petó', mot comú a totes les llengües romàniques, de BASIUM id., mot grosser en llatí, que solament en llenguatge vulgar s'usava en lloc del llatí correcte *osculum* i del més familiar *savium*; d'origen descon-

gut: en la llengua de Roma, no és impossible (ni tampoc provat), que resulti d'una alteració vulgar o provincial d'aquesta última paraula (que es creu extreta de *suavis* 'dolç'). □ 1.ª doc.: 1429.

«È coneix lavors la dona quant foren pus savorits los besos de l'enamorat que del marit», *Decameron* III, 6.ª És infundada la sospita d'*AlcM* (retirada en la 2.ª ed. de l'obra) que *bes* sigui un mot pròpiament estrany al català i introduït tardanament, perquè casualment aquest diccionari no n'havia recollit exemples anteriors a 1580. És cert, de tota manera, que la llengua literària, sobretot la medieval i la d'algunes regions, li ha donat un ús més limitat que als seus sinònims *una besada*, *un besar*, *un petó*. Però això és degut a preferències estilístiques de les varietats del llenguatge literari i distingit, a les quals estan tan subjectes els mots de la llengua amorosa, íntima i afectiva com aquest.

És una paraula que degué existir des de sempre en totes les llengües romàniques, si bé algunes d'aquestes o de llurs varietats han tendit a preferir-li, almenys en certes èpoques, altres sinònims o bé derivats de la mateixa arrel; pot ser revelador el fet que això no s'hagi esdevingut en les llengües romàniques que conservaven, en virtut de llur fonètica, la -u llatina (gall.-port., cast., it.) però sí més o menys en totes les altres, que reduïen BASIUM a monosíl·lab, reducció considerable del cos del mot, que l'exposava a jocs de mots, confusions i homonímies molestes, en un punt tan sensible com l'esfera amorosa i èrótica; car també degué contribuir-hi l'ús eufemístic del mot i el verb per a l'òscul conjugal i els *ultima amoris*, que obligava a usar sovint termes més plens, més indirectes o més inequívocs a fi d'evitar interpretacions malicioses.

En el romanès històric (llengua solament coneguda des del S. XVI), BASIUM ha desaparegut, si bé es conserva el verb en la varietat de Macedònia (notem que allí hi havia d'haver homonímia amb *BASSIARE 'baixar'). Ha cridat l'atenció el fet que el francès hagi deixat morir BASIUM, si bé conservant BASSIARE com a verb i substantivat, i que el mateix ha passat en molts parlars d'Oc; en aquestes llengües la importància de l'ús eufemístic, obscè, ha fet un paper de primer pla (és sabut que des del període clàssic *embrasser* va envair per aquesta raó el domini semàntic de *baiser*, avui considerat tabú en el francès correcte).

En occità antic *bais* és encara usat per grans trobadors com Ainau Daniel, G. Faidit, L. Cigala (*Chrest. d'Appel*), però en dues balades apareix *bai*, forma analògica, en el cas subjecte; ara bé el mateix es devia esdevenir en el francès primitiu, i llavors el mot entrava en conflicte amb *bai* (BADIUM) un dels noms cabdals del cavall. Desastre estilístic: la confusió fònica amb el nom d'un ésser que servia per muntar! Es comprèn que hom s'afanyés a retirar de l'ús un terme que donava peu a tants jocs de mots maliciosos, a tantes frases ofensives o desconsiderades per a la dona. No sé que se n'hagin adonat els histo-